

ERDÉSZETI LAPOK

a magyar erdészegylet

K Ö Z L Ö N Y E.

Negyedik évfolyam. II. füzet. Januarius 1865.

A sarjerdő.

Az erdők ujbolítása kétfélekép történik:

mesterséges uton vetés és ültetés,

természetes uton, önvetényülés és sarjadzás által.

Ezen módokat továbbá az erdőujbolítás két egyszerű nemére lehet vissza vinni, mely a két fő erdőüzemmódot, a szál- és sarjerdőt a leghatározottabban jellegzi.

Üzemmód alatt értjük az utat és módot, melyen a használatra szánt erdő ifjítása történik.

Minden fanem képes magvából szaporodni, a lombfák ezenkívül a törzs-, tuskó- és gyökér-hajtásaiból is ujbolíthatók.

A természetes uton magról nevelt erdőt *magerdőnek*,

a törzs-, tuskó- és gyökér-hajtásaiból neveltet pedig *sarjerdőnek* nevezzük.

Az erdőifjítás ezen két neme szerint a következő nálunk gyakorlatban lévő üzemmódokat különböztetjük meg:

A) *magerdő*:

a. szálerdő,

b. szállaló erdő;

B) *sarjerdő*:

- a. tulajdonképeni sarjerdő vagy alerdő,
- b. csúpfá- vagy botoló üzem,
- c. nyeselő üzem;

C) *összetett üzem*:

- a. közép erdő.

Ez alkalommal az üzemmódok második csoportját kívánjuk tárgyalni.

Alerdő vagy szoros értelemben vett sarjerdő.

Említők, hogy minden lomblevelű fanemeink képesek elvesztett részeit új hajtások által helyreépíteni.

Ezen tulajdonságuk, melyet visszapótló erőnek nevezünk, leginkább és legáltalánosabban a törzs levágása után a tuskók és gyökerek kihajtása által jelentkezik.

A lomberdő azon célból való levágását, hogy tű- és gyök-sarjaiból újbólítassék, alerdő- vagy szoros értelemben vett *sarjerdő üzemnek*, s az így ifjított erdőt *sarjerdőnek* nevezzük.

Általános természeti törvények a fanemek sarjadzási képességére nézve.

Ha lombfanemeink visszapótló erejét tekintetbe vesszük, a következő általános természeti törvényekhez jutunk:

1. A lombfanemek nem bírják egyaránt a visszapótló erő ugyan azon fokát, mely kiválólág a lágyfanemek és cserjék tulajdona. A kemény és nemesebb fanemek kihajtása gyakran a kéreg szerkezetétől függ, mert a nagyon kemény kéreggel bírók kevésbé jól hajtának töveiken sarjat; p. o. a bükk.

2. A visszapótló erő legteljesebben mutatkozik addig míg a fák legerősebb hosznövésekben vannak; magasabb korban az tetemesen hanyatlik vagy egészen megszűnik.

3. A sarjadzási képesség ideje tehát valamely fanemnél annak élettartamával bizonyos arányban áll. Oly fanemeknél azonban melyek

főképen gyökereikből hajtanak ki, a visszapótlás mindég megújul s így meg nem szünőnek tekinthető.

4. A kisarjadzáshoz napfény és meleg szükséges, hogy midőn tavasszal a nedvkeringés beálltával az ép gyöker és gyöktő működése be áll, a levágási lapon előmlő nedv felszáradjon s az utánna nyomuló képző nedv kénytelenítessék a tuskó oldalain előtörni s új rügyeket képezni. Nagy árnyékban, vagy tartós borult nedves időben legalább erőteljes sarj létre nem jön, innen van hogy erősebb beárnyékolás mellett a tuskósarjak gyakran kivesznek, nyílt napos helyeken ellenben a legjobban tenyésznek.

A szelid meleg klíma a tuskók sarjadzását elősegíti, a zordon hideg klíma pedig hátráltatja és nehezíti.

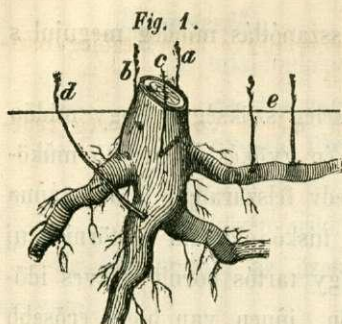
Ez okból a sarjerdőt többnyire a mérsékelt és meleg vidékeken találjuk; inkább dél mint éjszak felé, gyakrabban a lapályokon és előhegyeken mint a hegységeken.

6. A sekély de termékeny talaj a sarjadzást elősegítheti, mert a gyökerek a felszínhez közelebb fekszenek, s a fény behatása a visszapótló képességet jobban ingerli. A tapasztalás azt is bizonyítja, hogy mind azon helyi viszonyok, melyek a hosznövést hátráltatják, mint a sekély, sovány vagy sziklás talaj, *sok de nem erőteljes* és vitoran növény sarjat idéznek elő, mely két körülmény gyakran felcseréltetvén, okot adott azon téves állításra, hogy a sarjerdő rossz talajon is jól tenyészik.

7. A sovány talaj azonban, mint a tapasztalás bizonyítja, a sarjerdőüzemnek sem nagyon felel meg, minthogy azon a hajtások aránylag gyengék, s a tuskók sarjadzási képességeket is csak hamar elveszítik.

Mindazonáltal sovány talajon, legalább egy időre, inkább lehet sarj- mint szálerdőgazdaságot lombfanemekkel üzni; ily téreket czélszerűbb egyébaránt előbb talajjavító és kevésbé beérő fenyűkkel beültetni, s csak azután menni a lombfa gazdaságra át.

8. A különféle lombfanemek különféle sarjakat hajtanak, ezek a hely szerint honnan erednek neveztetnek el. A tuskó földszin fe-

letti részéből és a földszin alatti tőgyökből eredő hajtásokat, *tősarjaknak* (Fig. 1. a. b. c. d.), — ellenben a földszine alatt többé kevésbé vízszintesen elnyúló gyökerekből származó hajtásokat (F. 1. e) *gyöksarjaknak* hívjuk.

A lombfanemek a következő sorrendben hajtának legtartósabban és legjobban *tősarjat*:

- az éterek,
- a tölgyek,
- a gyertyán,
- a jávorok,
- a kőris,
- a szil,
- a hársak,
- a nyárjak és füzek,
- a nyír,

végre legkevésbé s csak kedvező termőhelyen:

- a bükk.

Nagyon élénk és tartós *tősarjat* hoznak a kisebb lombgesztek és cserjék is, p. o. a fái zanót, a mogyoró, a som, a galagonya sat.

Rendkívül gazdag erős és tartós *tősarjat* ereszt:

- az akász és
 - a szelid gesztenye,
- mindkettő azonban csak melegebb klíma alatt.

9. A fanemek a sarjerdőüzemre annál alkalmasabbak mennél inkább képesek *tősarjon* kívül *gyöksarjat* is hajtani, azonban nem minden fanem bír ezen kettős tulajdonsággal, legalább nem minden körülmények közt mutatják azt. E kettős visszapótló erővel bírnak azon fanemek, melyek a föld felszínében nem mélyre de messze szétágazó gyökereket bocsátanak.

Fanemeink e kettős visszapótló erőre nézve következőleg oszt-
hatók be:

a) úgy a tögyökön mint a tuskón, még a vastag kéreg repe-
déseiből is hajtanak sarjat:

- a tölgyek,
- a szilek,
- a hársak,
- a kőris,
- a mezgés éger,
- a gyertyán,
- a füzek és
- a bükk,

ez utóbbin néha a levágási lapon a hancs és szíjács körül az ott
képződő beforradási gyűrűből törnek ki a rügyek, (Fig. I. a);

b) csak a tögyökön hajtanak ki:

- a nyír, és rendszeren
- a jávorok;

c) csak is, vagy többnyire gyökérből sarjadjik:

- a rezgő nyárfa és
- a legtöbb cserjék;

d) tősarjat s egyszersmind gyöksarjat is hajtanak:

a fehéréger, mely a mezgés égertől e tekintetben lényegesen
különbözik minthogy az utóbbi gyöksarjat nem hajt, továbbá

- a hársak és
- a szilek.

11. A mélyebb tőhajtást és részben a gyökhajtást is elő lehet
segíteni az által, ha a fát oly mélyen a mint csak lehet vágjuk le.

Némely fanemet, sekélyen szétterjedő gyökereinek megsértése
által is lehet gyökhajtásra kényszeríteni.

12. A tuskók vagy inkább tövek tartóssága nem oly nagy,
mint a sértetlenül maradt magról kelt geszteké. A tövek előhaladó
korával az azokból eredt hajtásoknak erőteljessége és hozsnövése is
csökken. Kivételt képeznek e részt azon fanemek, melyek gyöke-

reikből vagy mélyen a földszíne alatt a tőgyökből sarjadjanak, (Fig. 1. e. d.) mertezeknél a sarjak többnyire külön gyökeret vernek, s ennek folytán az anyatőtől külön önálló gesztet képeznek. A bükk és nyírtövek a legceskélyebb tartóssággal bírnak.

A fordattartam meghatározása.

Ambár a lombfák még magasabb korukig is hajtának sarjat, de legjobban és erőteljesebben még is életök csak azon szakában, melyben a hozsnövés túlnyomó; tehát még mielőtt magzó korukat elérnék. Nem tanácsos azonban a magról kelt állabok első levágását, sarjerdő nevelési célból, ezen végső határig halasztani, mert a nagyobb levágási lapok sem oly könnyen, sem oly hamar be nem forradnak, s azután bekorhadnak; hanem legjobb a magról kelt geszteteket akkor vágni, midőn azon vastagságot elérték, melylyel a jövő hajtásoknak birniok kellend; minthogy pedig a sarjak a magcsemetéknél gyorsabban fejlődnek, tehát a magról kelt állabokat először a sarjerdő fordattartamánál aránylag 5—10—15 évvel későbbben kell vágni.

A fordaidő meghatározásánál figyelembe veendő, hogy a szabályos sarjerdő állabokban az átlagnövekvés, tetőpontját igen korán eléri, sőt hogy az a gyorsan növekvő fanemeknél az első években nem ritkán nagyobb mint későbbben, s hogy így a magasabb fordával mit sem nyerünk. Minthogy azonban az átlag növekvés huzamosb ideig csak kevésben változik, a magasabb bár nem tulságos fordattal mellett sem megy sok veszendőbe, sőt inkább a nevelendő vastagabb és értékesebb fában tetemest nyerünk, s a talaj is kevésbbé gyengül.

Mind azon előny mellett, melyet a magasabb fordattal nyújt, nem lehet ezt a fanemek erőteljes sarjadásának határán túl nyújtani a nélkül, hogy az állab tetemesebb gyérülését és elsilányodását kockáztatnánk.

E szerint lombfa nemeinknél nem igen tanácsos a fordattal 40—45 évnél magasabbra tenni. A teljes újbólítás biztosítása végett jobb mindég a rövidebb fordattal választani.

A legmagasabb, 40—45 éves fordát a következő fanemek állják ki: a bükk, a tölgy, a szil, a köris, a jászor és gyertyán, továbbá a hárs és az égerek, ez utóbbiak azomban csak jó talajon, ellenkező esetben számukra a 30—36 éves forda választandó.

A 20—25 éves forda a nyírnél és kisebb fanemeknél a legcélszerűbb.

A 10—15 éves forda a cserjéknél alkalmaztatik.

A még rövidebb 3—10 éves fordák pedig csak a fűzeknél, fonó vesszőre és pözsnyalábokra, valamint az apróbb cserjéknél divatoznak.

(Folytatása következik.)

Az erdők befolyásáról a klímára.

Ezen s az evvel szoros összefüggésben lévő, s ez időszertint még mindég nyílt kérdések, a Magyar tudós Akademiában, a közel mult időben, érdekes és fontos eszmecserére és értekezésekre adtak alkalmat.

Kit érdekelhetne e vita inkább mint az erdészert szakemberét, ki a tudósok elvont elméleti következtetéseit gyakorlati tapasztalatainak mérlegére tévén, azok igazságát vagy ferdeségét nem csak megítélni, hanem ösztönszerűleg érezni is tudja.

Ezen értekezések terjedelmesebbek mintsem hogy azok lapunk szűk keretébe egyszerre beférhetnének, de nem is olyanok azok, hogy időmultával értékükből veszíthetnének, miért is eltökéltük magunkat azokat oly rendben mint megjelentek s a mint lapunk tere engedi annál is inkább közleni, mert meggyőződésünk szerént ezen értekezések megőrzésére az utókor számára lapunkon kívül egyelőre nincs illetékesebb hely.

Lapunk mult évi folyamának XII. füzetében adtuk Érkövy, — és jelen évi I. füzetünkben Divald Akad. I. tagok e tárgyba vágó értekezéseit; itt adjuk most Hunfalvy János Akad. I. tag észrevételeit a mint azok a „Pesti Naplóban“ közöltettek.